
**AVRUPA BİRLİĞİ KATILIM ÖNCESİ
MALİ YARDIM ARACI
(IPA)**

**BÖLGESEL REKABET
EDEBİLİRLİK
OPERASYONEL
PROGRAMI**

Yönetici Özeti

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
IPA Çalışma Grubu
Eylül 2007

Avrupa Birliği – Türkiye ilişkilerinin önemli ayaklarından birisini de “**mali işbirliği**” alanı oluşturmaktadır. 2007 yılı öncesinde karşılıklı olarak farklı bir anlayış çerçevesinde şekillenen mali işbirliği ilişkileri, Avrupa Birliğinin aday ve potansiyel aday ülkelere yönelik yaklaşımını 2007–2013 bütçe dönemini kapsayacak biçimde değiştirmesi ile farklı bir boyut kazanmıştır.

Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (Instrument for Pre-Accession Assistance - **IPA**) olarak adlandırılan bu sistem, ülkemizde birden fazla kurumun rol üstlenmesini gerektirmektedir. **Koordinasyon, programlama, uygulama, denetleme** ana eksenleri etrafında oluşturulacak IPA sistemi içerisinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığı da yer almaktadır.

IPA sürecinin en önemli ayaklarından birisi **programlama** olarak karşımıza çıkmaktadır. Operasyonel Program olarak adlandırılan bu faaliyet çerçevesinde Sanayi ve Ticaret Bakanlığının “**Bölgesel Rekabet Edebilirlik**” alanında bir program belgesi hazırlaması gerekmektedir.

Operasyonel Program Avrupa Birliği tarafınca hazırlanan “**Çok Yıllı İndikatif Planlama Dokümanı - MIPD**” ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanan “**Stratejik Çerçeve Uyum Belgesi - SCF**” ile uyumlu ve tamamlayıcı nitelikte olmak durumundadır. Esas itibari ile Operasyonel Program ilgili olunan başlık itibari ile tahsis edilen AB mali kaynaklarının hangi alanlarda nasıl kullanılacağını tanımlayan yatırım programı benzeri dokümanlardır.

2007–2009 yıllarını kapsayacak biçimde hazırlıkları devam eden Operasyonel Programları ülkemizde bugün itibari ile dört farklı Bakanlık hazırlamak ve uygulamakla yükümlü bulunmaktadır. Çevre Operasyonel Programı Çevre ve Orman Bakanlığınca, Ulaştırma Operasyonel Programı Ulaştırma Bakanlığınca, İnsan Kaynakları Operasyonel Programı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca ve yukarıda bahsedildiği üzere Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BRÖP) da Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca hazırlanmaktadır.

Bununla birlikte önümüzdeki yıldan itibaren uygulamaya konulmak üzere Kırsal Kalkınma alanındaki Operasyonel Programın hazırlıkları da Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca sürdürülmektedir.

Bütün bu kurumlarca hazırlıkları devam eden Operasyonel Programlar yine yukarıda değinilen MIPD belgesinin öngörülerini ekseninde şekillendirilecektir. MIPD dokümanının en önemli özellikleri;

- Operasyonel Programın sağlayacağı mali yardımlardan istifade edecek coğrafyanın tanımlanması,
- Operasyonel Programların müdahale alanında bulunacak ve mali kaynaklardan istifade edecek sektörlerin tanımlanması,
- Operasyonel Programların bütçesinin tanımlanması,

olarak karşımıza çıkmaktadır.

Avrupa Komisyonu tarafından 2007–2009 dönemi için hazırlanan MIPD Belgesi, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programını öncelikle coğrafi anlamda belirli iller üzerinde uygulamaya itmektedir. Coğrafi anlamda ortaya konulan tanımın temel dayanağı kişi başı milli gelir seviyesinde ülke ortalamasının % 75'inin altında kalan bölgelerin müdahale coğrafyası olarak belirlenmesidir. Bununla birlikte AB uyum sürecinde ülkemizde coğrafi bölge tanımında da köklü bir değişiklik gerçekleştirilmiş ve 2001 yılında DPT tarafından yürütülen bir çalışma ile Türkiye'de 26 adet İstatistiki Bölge Birimi Sınıflandırması (NUTS II) bölge düzeyi tanımlanmış ve Bakanlar Kurulu Kararı olarak yayımlanmıştır.

Yukarıda değinilen kişi başı milli gelir anlamında % 75'in altında kalan bölgeler kriterine uygun ülkemizde **12 NUTS II** bölgesi (43 il) bulunmaktadır.* Bunun anlamı IPA vasıtasıyla sağlanacak AB kaynakları MIPD'de ortaya konulan coğrafi odaklanma koşulu nedeniyle bu söz konusu 12 NUTS II bölgesinde kullanılabilir olacaktır.

AB tarafının coğrafi koşulları yanında, DPT tarafından hazırlanan ve Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen Stratejik Çerçeve Uyum Belgesi (SCF) de belirli bir coğrafi odaklanma yaklaşımı geliştirmiş ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programına tahsis edilen kaynakların önemli oranda SCF'de belirlenen **15 Cazibe Merkezi** il merkezinde (**Samsun, Sivas, Kayseri, Gaziantep, Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Malatya, Van, Şanlıurfa, Trabzon, Kastamonu, Kahramanmaraş, Kars, Batman**) kullanılmasını öngörmektedir. (BROP kapsamında sunulan yardımdan yararlanabilecek bölgeler için bakınız *Harita 1*)

Özetle hazırlıkları devam eden BROP üst belge olarak tanımlanan MIPD ve SCF dokümanlarının coğrafi odaklanmalarını dikkate alarak kaynak kullanılabilecektir.

MIPD dokümanının sektör tanımları dikkate alındığında ise BROP;

- İmalat sanayi veya turizm sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'ler,
- Ar-Ge ve İnovasyon
- Bilgi Toplumu

alanlarına yönelik olarak kaynak kullanılabilecektir. Bu anlamda yukarıda ana başlıklar altında tanımlanan sektörler dışında kaynak kullanılması mümkün olmayacaktır.

MIPD dokümanının en önemli öngörülerinden birisi de, Operasyonel Programların 2007–2009 yılları içerisinde kullanabilecekleri bütçeleri tanımlamasıdır. Buna göre Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı kapsamında;

- 2007 yılında **41,900** Milyon Euro,
- 2008 yılında **43,500** Milyon Euro,
- 2009 yılında **54,800** Milyon Euro,

olmak üzere toplam **140,200** Milyon Euro AB kaynağı kullanacaktır.

* **TR-A1** (Bayburt, Erzincan, Erzurum), **TR-A2** (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars), **TR-B1** (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli), **TR-B2** (Bitlis, Hakkâri, Muş, Van), **TR-C1** (Adıyaman, Gaziantep, Kilis), **TR-C2** (Diyarbakır, Şanlıurfa), **TR-C3** (Batman, Mardin, Siirt, Şırnak), **TR-63** (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye), **TR-72** (Kayseri, Sivas, Yozgat), **TR-82** (Çankırı, Kastamonu, Sinop), **TR-83** (Amasya, Çorum, Samsun, Tokat), **TR-90** (Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon)

Bütçe yaklaşımı içerisinde dikkate alınması gereken en önemli husus “**eş finansman**”dır. AB tarafı kullanılacak kaynaklara belirli bir oranda (**minimum % 25**) **ulusal katkı** sağlanmasını **ön koşul** olarak belirlemiştir. Ulusal katkıyla birlikte Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı kapsamında toplam **184,129** Milyon Euro yardım sağlanacaktır.

Yaklaşık bir yıldır hazırlıkları devam eden Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BROP)’nin nihai taslağı hazırlanmış ve Avrupa Komisyonuna sunulmuştur. Avrupa Komisyonu ile yapılan müzakereler sonucunda üzerinde büyük ölçüde mutabık kalınan taslak Operasyonel Programın, AB Üyesi Ülkelerin görüşüne sunulması ve Üye Ülkelerin olumlu görüşünün alınmasını takiben 2007 yılı Ekim ayı içerisinde Komisyon tarafından onaylanarak uygulamaya hazır hale getirilmesi hedeflenmektedir.

Taslak BROP beş ana bölüm ve eklerden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; BROP’nin Ulusal Politikalar ile AB Politikaları ile tamamlayıcılığı değerlendirilerek, BROP’nin hazırlığında izlenen katılımcılık yaklaşımı anlatılmaktadır. Bununla birlikte, Programa ilişkin olarak bağımsız bir uzman tarafından hazırlanan “Ön Değerlendirme Raporu” (Ex-Ante Evaluation Report) nun bir özeti yine birinci bölümde yer almaktadır. Söz konusu raporun tamamı ise Programın ekinde sunulmaktadır.

İkinci bölümde; makro ekonomik değerlendirmeyi içeren bir sosyo-ekonomik analiz geliştirilmiş, bu analizin ortaya koyduğu temel sorunlar belirlenmiş ve bu bölümün sonuna bir SWOT (GZFT) analizi eklenmiştir.

Üçüncü bölümde; Operasyonel Programın stratejisi oluşturulmuştur. Strateji esas itibari ile Operasyonel Programın GZFT analizi sonucunda ortaya çıkan zayıflıkların giderilmesini, fırsatların değerlendirilmesini ve tehditlerin izolasyonunu öngörmektedir.

Bu yaklaşım çerçevesinde Operasyonel Program temel müdahale alan ve konuları (öncelik) tanımlamakta ve bu alan ve temalara yönelik faaliyetler (tedbirler) geliştirmektedir.

Bu kapsamda BROP’nin iki temel önceliği;

1. İş Ortamının İyileştirilmesi
2. İşletme Kapasitelerinin Artırılması ve Girişimciliğin Teşvik Edilmesi

olarak belirlenmiştir.

Operasyonel Program mantığı içerisinde önceliklerin sahada uygulama bulabilmesini temin etmek üzere altı adet tedbir geliştirilmiştir.

Birinci öncelik kapsamında;

1. Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi
2. Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi
3. Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve Bilgi Toplumu Altyapısının Geliştirilmesi
4. Turizm Altyapısı ile Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinin Geliştirilmesi

olmak üzere dört adet tedbir oluşturulmuştur.

İkinci öncelik kapsamında;

1. İşletmelere Temel Bilgi, Danışmanlık ve Yatırım Desteği Sağlanması,
2. Sanayi Sektörleri Arasında İşbirliğinin Güçlendirilmesi

olmak üzere iki adet tedbir oluşturulmuştur.

Bu çerçevede, her bir tedbir altında desteklenebilecek faaliyetler aşağıda sunulmaktadır:

Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi

- KOBİ'lerin ortak kullanımına yönelik laboratuvarlar, atolyeler, paketleme tesisleri, makine, eğitim tesisleri ve benzeri sosyal tesisler, teknik tesisler ve imalat tesislerinin kurulması, iyileştirilmesi ve tefrişatı.
- OSB'ler KSS'ler, sanayi ve ticaret odaları, birlikler ve benzeri mekanlarda tek durak ofisleri, bilgi ve danışmanlık ofislerinin kurulması, iyileştirilmesi ve tefrişatı.
- İŞGEM'ler ve benzeri iş destek merkezleri ve ajanslarının kurulması, iyileştirilmesi ve tefrişatı.
- Sanayi alanlarının içerisi veya çevresi ile havaalanlarının, limanların, ana ulaşım akslarının, vb. çevresinde ortak ticari kulanıma yönelik lojistik merkezlerinin kurulması.
- Kümelenme ve ağ oluşumunu teşvik etmek üzere, yeni kurulan veya önceden mevcut olan kümelerin, ağların ve işbirliği mekanizmalarının ortak kullanımına yönelik sosyal tesisler, teknik tesisler ve imalat tesislerinin inşası.
- Faydalanıcılara yönelik danışmanlık hizmetleri ve bu başlık altındaki müdahalelerin etkinliğini artırmaya yönelik tanıtım faaliyetleri.

Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi

- Kredi garanti fonları, mikro kredi fonları, çekirdek ve start-up sermayesi gibi risk sermayesi fonları dahil olmak üzere sermaye tedariki fonları ve diğer finansman araçlarının oluşturulması. (Yeni araçların kurulması yerine mevcut finansal araçların desteklenmesine öncelik verilecektir.)
- Mevcut ve/veya yeni kurulmuş kredi garanti fonları, mikro kredi fonları ve çekirdek ve start-up sermayesi gibi risk sermayesi fonları dahil olmak üzere sermaye tedariki fonları ve diğer finansman araçlarına sermaye katkısının sağlanması.
- Finansman araçlarının her türlü uygun tanıtım aracı ve bilgilendirme kampanyaları yoluyla tanıtılması.
- Bu tedbir altında yer alacak projeler yararlanıcılara danışmanlık hizmetlerini ve bu tedbir çerçevesinde yürütülecek müdahalelerin etkisini artırmak amacıyla tanıtım ve ağ faaliyetlerini de içerecektir.

Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve Bilgi Toplumu Altyapısının Geliştirilmesi

- TGB, TEKMER, Duvarsız Teknoloji İnkübatörü, Kuluçka Merkezi, Teknoloji Transfer Merkezleri, Mükemmeliyet Merkezleri vb gibi yapıların kurulması (tefrişat ve bilgi-iletişim altyapısı dahil olmak üzere).
- Mevcut TGB, TEKMER, DTİ, Kuluçka Merkezi, Teknoloji Transfer Merkezleri, Mükemmeliyet Merkezleri vb gibi yapıların iyileştirilmesi ve modernizasyonu.
- Ar-Ge, teknoloji transferi ve bilgi-iletişim teknolojilerinin kullanımına ilişkin olarak kamu kuruluşları ve kar amacı gütmeyen diğer kuruluşlar arasındaki işbirliği faaliyetlerinin, kamu sektörü, üniversiteler, Ar-Ge merkezleri ve işletmeler arasındaki ortak ağların, kümelenmelerin ve teknoloji platformlarının oluşturulması (altyapı, tefrişat ve bilgi-iletişim altyapısı dahil olmak üzere), geliştirilmesi ve faaliyete geçirilmesi yoluyla desteklenmesi.
- TGB'ler, TEKMER'ler, üniversiteler ve diğer uygun alanlarda laboratuvarlar, atölyeler, makine ve ekipmanlar, eğitim tesisleri vb gibi sosyal, teknik ve üretim tesislerinin kurulması ve modernizasyonu.
- TGB'ler, TEKMER'ler, üniversiteler vb alanlarda tek durak ofisleri, bilgi, danışmanlık, patent ofisleri ve diğer uygun ortak hizmet yapılarının oluşturulması.
- Faaliyetin hedef bölgenin rekabet gücünü destekleyen ağ ya da ortak işbirliği projesi olması koşuluyla, hedef bölgenin dışında laboratuvarların, atölyelerin ve diğer teknik tesislerin kurulması ve modernizasyonu (söz konusu yapıların tefrişatı ve laboratuvar ekipman temini dahil olmak üzere).
- Kümelenmelerin ve ağların oluşturulmasının desteklenmesi amacıyla, mevcut kümelenmelerin, ağların ve işbirliği yapılarının ya da yeni kurulmuş kümelenmelerin ve ağların ortak sosyal, teknik ve üretim tesislerine yönelik yatırımlar.
- Bu tedbir çerçevesinde yürütülecek projeler, kurumlara, TGB ve TEKMER'lerin yönetici birimlerine, şirketlere ve diğer uygun yararlanıcılara yönelik olarak danışmanlık hizmetlerini, ayrıca bu tedbir altındaki müdahalelerin etkisini artırmak amacıyla tanıtım ve ağ faaliyetlerini de içerebilecektir.

Turizm Altyapısı ile Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinin Geliştirilmesi

- Turizm alanlarının canlandırılmasına yönelik iyileştirme faaliyetleri.
- Turizm bilgi merkezlerinin renovasyonu ve tefrişatı dahil olmak üzere kurulması.
- Kamu kuruluşlarının ve kar amacı gütmeyen kuruluşların her türlü bilgi ve iletişim araçlarını kullanması yoluyla tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin desteklenmesi.
- Festivaller, sergiler ve fuarlar gibi yerel turistik organizasyonların desteklenmesi.

- Ulusal ve uluslararası seminerlerin, kongrelerin düzenlenmesinin ve ulusal ve uluslararası fuarlara katılımın desteklenmesi.
- Bu tedbir altındaki projeler, müdahalelerin etkisini artırmak amacıyla, yararlanıcılara yönelik danışmanlık hizmetlerini, tanıtım ve ağ faaliyetlerini de içerecektir.

İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması

- İmalat sanayi ve turizm sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin, bilgi destekleri ve danışmanlık taleplerine yönelik ihtiyaç analizi çalışmasının yapılması (konuların önceliklendirilmiş halde listelenmesi).
- Mevcut ve başlangıç aşamasındaki işletmelere yönelik proje hazırlama (işletme ve yatırım planları dahil) konularında ve ihtiyaç analizi çerçevesinde seçilen temalara ilişkin temel bilgi (seminer, çalıştay, farkındalık yaratıcı faaliyetler vs.) sağlanmasını teminen kamu kurumlarının ve kar amacı gütmeyen organizasyonların faaliyetlerinin geliştirilmesini hedefleyen projelerin desteklenmesi.
- İşletmelerin diğer ilgili Topluluk Programlarından faydalanma oranlarını arttırmayı amaçlayan danışmanlık hizmetleri için gerçekleştirilecek çalıştaylar, seminerler, kongreler gibi temel bilgilendirici faaliyetlere yönelik projelerin desteklenmesi.

Sanayi Sektörleri Arasında İşbirliğinin Güçlendirilmesi

- KOBİ'lere hizmet veren kamu kurumlarının ve kar amacı gütmeyen sanayi ve ticaret odaları ile birlikler gibi kuruluşların, KOBİ'lere yönelik kümelenme, şebekeleşme ve işbirliği faaliyetlerine ilişkin temel bilgi desteği ve danışmanlık hizmetlerinin desteklenmesi.
- KOBİ'lere hizmet veren kamu kurumlarının ve kar amacı gütmeyen sanayi ve ticaret odaları ile birlikler gibi kuruluşların kümelenme ve şebekeleşmeye ilişkin araştırma, ihtiyaç analizi, kümelenme haritası ve kümelenme ve şebekeleşmeye ilişkin yol haritası geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi.
- Kümelenmeler, şebekeleşmeler ve işletmeleri temsil eden kuruluşlar gibi mevcut ya da potansiyel sanayi işbirliği yapılarının ortak faaliyetleri ve yatırımlarına doğrudan destek sağlanması.

Bütün bu öncelik ve tedbirlerin yanında, Operasyonel Programın hazırlanması ve uygulanmasını temin edecek idari kapasitesinin geliştirilmesine yönelik teknik yardım başlığı da yine üçüncü bölümde düzenlenmiştir.

Dördüncü bölümde, Operasyonel Programın öncelikler ve tedbirler düzeyinde bütçesel dağılımı yer almaktadır.

Beşinci bölümde, Operasyonel Programın uygulanmasına ilişkin mekanizmalar, tanıtım faaliyetleri ile izleme ve değerlendirme süreçleri anlatılmaktadır.

Ekler bölümünde ise programın hazırlanma sürecine katkıda bulunan merkezi, yerel ve bölgesel paydaşlarımızın listesi, söz konusu paydaşların BROP'nin desteklenebilir faaliyet ve

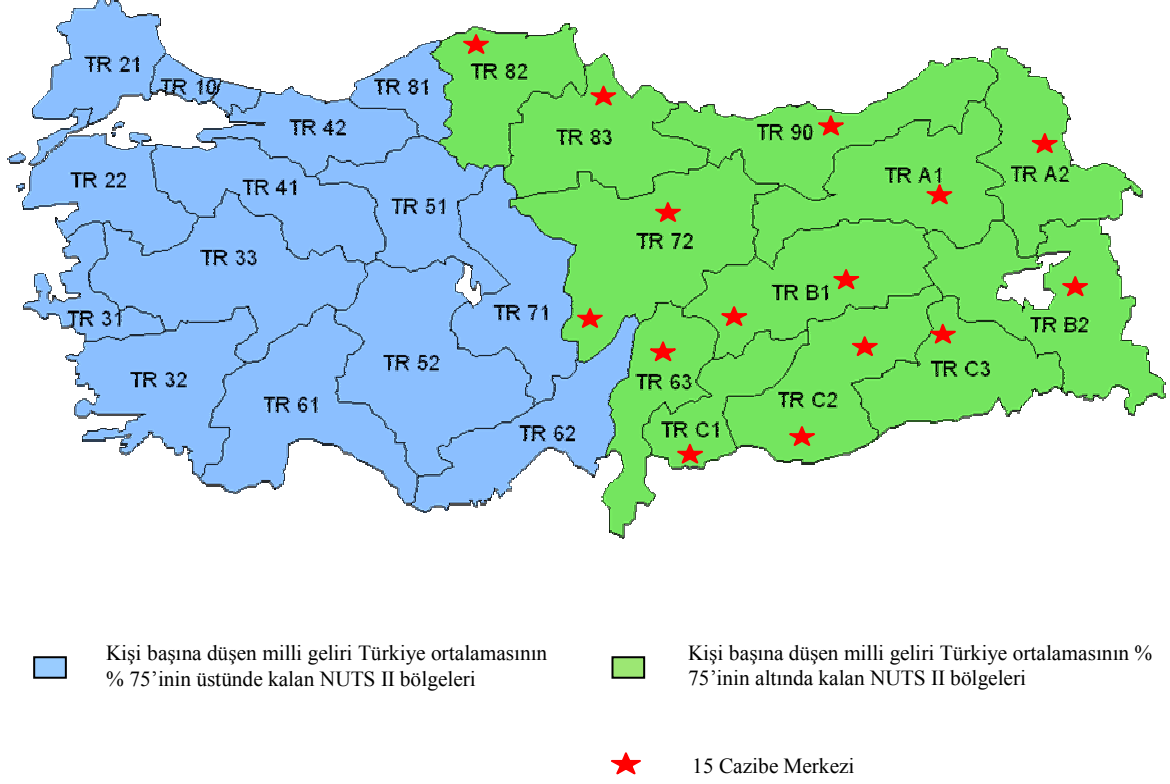
öncelikli sektörlerine ilişkin görüşleri, Ön Değerlendirme Raporu ile ilgili temel hususlar ve raporun tüm metni, sosyo-ekonomik analiz ve BROP'nin konsantrasyon stratejisiyle ilgili tablolar, genel IPA ve Program Otoritesi yapılanması ve NUTS II düzey bölgelerini gösteren liste yer almaktadır.

IPA sürecinde kaynak kullandırma mantığı ülkemizin süregelen yatırım alışkanlıklarından farklı bir anlayış ile geliştirilmiştir. Özellikle kaynakların doğru ihtiyaçlara karşılık gelen tedbirler baz alınarak tahsis edilmesi temel gereksinimdir.

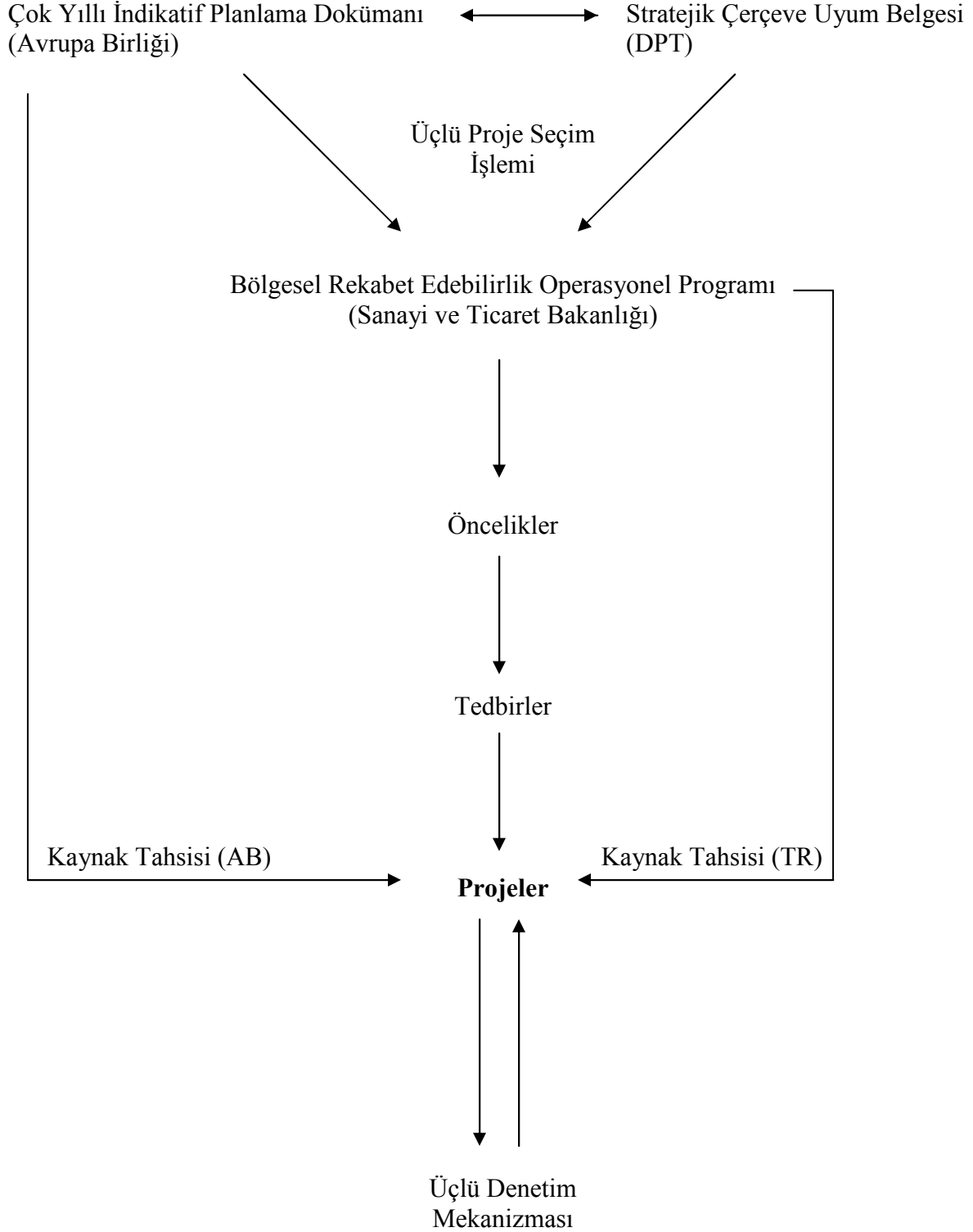
Kaynak kullandırmanın temel ayakları arasında en kritik nokta “**proje**” tekliflerinin oluşturulmasıdır. Bu açıdan kaynak talebinde bulunan tarafların yukarıda bahsedilen üç temel doküman (MIPD, SCF, BROP) çerçevesinde proje önerisinde bulunması gerekmektedir. Bu açıdan söz konusu dokümanların çizdiği sınırlar dışından gelecek proje önerileri değerlendirmeye alınmayacaktır.

BROP kapsamında sunulan projeler Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca oluşturulacak ve ilgili kurum ve kuruluş temsilcilerinin yer alacağı Proje Seçim Komiteleri tarafından değerlendirilecektir. Proje Seçim Komiteleri, belirlenen kriterler çerçevesinde finanse edilebilecek projelere ilişkin bir rapor hazırlayacak ve bu rapor temelinde Program Otoritesi olan Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca desteklenecek projeler seçilecektir. Son aşamada ise, Türk tarafının üzerinde mutabık kaldığı proje paketi AB tarafı ile müzakere edilecektir. **(Fon kullanımı akış şeması için şekil 1'e bakınız)**

Harita 1: BROP Kapsamında Desteklenen Bölgeler

**Şekil 1:
IPA FON KULLANIMI AKIŞ ŞEMASI
(Basit Görünüm)**

AB Komisyonu

Hazine Müsteşarlığı
(Ulusal Fon)

Bakanlık